

בשדה מחקר התקשורת: דוחות מחקר

תקשורת קהת שיניים; קביעת סדר היום הצבאי-ביטחוני בישראל בעתות שגרה

חיים פרנקל*

עבודת הדוקטורט, שכותרתה "תקשורת קהת שיניים; קביעת סדר היום הצבאי-ביטחוני בישראל בעתות שגרה", עניינה בשניים מהנושאים המעסיקים כיום תדיר את החברה הישראלית ואת הדמוקרטיה המערבית – תקשורת המונים וצבא וביטחון. המחקר מבוסס על תיאוריית "קביעת סדר היום" (Agenda setting theory), והוא בודק האם נושאים צבאיים-ביטחוניים מורכבים זוכים לבולטות ולמיצוי/העמקה מספקים, כמו גם למיסגור ביקורתי, בסדר היום התקשורתי, כפי שדורשת התיאוריה הנורמטיבית (Normative theory), הרואה בעיתונות "רשות רביעית" הפועלת מול המוסד הפוליטי בשם האינטרס הציבורי ולמען החברה האזרחית (יצוב, 1997, עמ' 10; מקוויל, 2014, עמ' 184-186; Nossek & Limor, 2011; McQuail, 2010, p. 164; Lichtenberg, 2002).

מחקר זה טומן בחובו כמה חידושים תיאורטיים ואמפיריים. ראשית, כמעט כל המחקרים שנערכו עד היום ואשר עסקו בהעלאתם לסדר היום התקשורתי של נושאים בכלל ושל נושאים שאופיים צבאי-ביטחוני בפרט (Kahneman, 1987; Iyenger & Kinder, 2003; Entman, 1993; Entman, 2003; Tversky & Shav, 1984; McCombs, 2014; McCombs & Ghanem, 2001; Sheafar & Weimann, 2005; Wolfsfeld, 1997; Pan & Kosicki, 2001; Rice, 2009; Cohen, Adoni & Bantz, 1990; Cohen, Adoni, & Nossek, 1993), לא סיווגו נושאים למורכבים או לפשוטים. לעומתם, מחקרי התקשורת הבודדים שכן סיווגו נושאים על-פי מידת מורכבותם (Cohen, Adoni & Bantz, 1990; Cohen, Adoni, & Nossek, 1993), לא בדקו את הקשר בין המורכבות של נושאים צבאיים-ביטחוניים ובין הבולטות לה זכו בסדר היום התקשורתי, דבר שמחקר זה נטל על עצמו לבדוק.

בנוסף, מחקרים רבים שנערכו עד היום, ואשר חלקם הוזכרו לעיל, עסקו בבחינת הבולטות (salience) ובבחינת המיסגור (framing) של נושאים בסדר היום התקשורתי, ואף בהשפעתם על סדר היום הציבורי ועל סדר היום הפוליטי, אך לא עסקו במיצוי (utilization) שלהם,

* ד"ר חיים פרנקל (f_haim@netvision.net.il), המכללה למינהל והמכללה האקדמית כנרת בעמק הירדן. הדוקטורט נכתב בהנחיית פרופ' אבי קובר ופרופ' הלל נוסק והוענק באוניברסיטת בר אילן ביוני 2017.

כלומר במידת ההעמקה של העיתונות בסוגיות המהותיות המרכיבות את הנושאים הזוכים להבלטה בסדר היום התקשורתי. מחקר זה עשה כן, דבר שאיפשר לו לשכלל את התיאוריה בהוספת מרכיב חשוב שמהווה אבן בוחן נוספת לצורת התיפקוד של העיתונות, שתכליתה הפיכתו של הציבור למיודע (informed) (Patterson & Wilkins, 2011, p.148) בנושאים החשובים לו מבחינה ציבורית. חידוש תיאורטי ואמפירי משמעותי, הנובע מעיסוקו של המחקר במיצוי, נוגע ל"רמה הראשונה של קביעת סדר יום" (first level agenda setting), אשר על-פי המחקר יש לחלקה לשני שלבים: הבולטות הנושאית, שמחקרי תקשורת ותאורטיקנים, לרבות מחקר זה, עסקו בה עד היום, והמיצוי הנושאי, שמחקר זה הציע, כאמור, לראשונה, את קיומו התאורטי וביצע לראשונה את בדיקתו האמפירית. "הזרימה הדו-שלבית של הבולטות" (The two step flow of salience), כמושג המאגד בתוכו את הבולטות ואת המיצוי, ואשר מביא לביטוי את מתכונתה החדשה של "הרמה הראשונה של קביעת סדר היום", ביקשה להעמיד, על כן, בפני חוקרי תקשורת בעתיד מרכיב תאורטי וכלי מתודולוגי לבחינה מדויקת יותר של מידת העלאתם של נושאים לסדר היום התקשורתי.

יש לציין, כי בנוסף לכל אלה, עוסק המחקר בנושא שמחקרי תקשורת כמעט ולא עסקו בו עד היום והוא תיפקודה של העיתונות בסיקור נושאים צבאיים-ביטחוניים בעת שיגרה, בה לא קיים איום קיומי מיידי על חיי אזרחי המדינה וממילא הוא אינו משפיע על העבודה העיתונאית, כפי שהראו מחקרים רבים שעסקו בתיפקוד העיתונות בשעת חירום (דור, 2003; כהן-אלמגור, 2007; מוריס, 1996; נוסק ולימור, 2005; נייגר, זנדברג ומאיירס, 2008; סטיבנס, 1995; Abramson, 1990; Hallin, ; Goddard, Robinson & Parry, 2008; Glasgow University Media Group, 1985; Mortensen, ; Katz, 1992; Canal & Sanders, 2013; Entman, 2003; Moskos, 2000; 1986; McChesney, 2002; Bennett, 1990; 2013).

תרומה נוספת של המחקר הוא עיסוקו בסיקור עיתונאי לאורך תקופה של 18 שנים וחצי. מחקרים בודדים בלבד עד היום עשו זאת, כשאחד מהם נערך בישראל בנושא הוויכוח על קו בר-לב, והאחר נערך בבריטניה בנושא הוויכוח על תקציב הביטחון של צבא בריטניה. אולם, גם מחקרים אלה (פרנקל ונוסק, 2013; Hellinger & Judd, 1991; Lewis & Hunt, 2011) כללו סיקור עיתונאי של נושאים במשך תקופות זמן של שנים בודדות בלבד. בכך תורם המחקר להבנה טובה יותר אודות טבעם של היחסים בין המוסד הפוליטי לבין מוסד התקשורת במדינה דמוקרטית, וזאת לאורך זמן, דבר המעיד טוב יותר על השפעתם של המוסדות זה על זה.

בבסיס המחקר עמדה, על כן, השאלה אם נושאים צבאיים ביטחוניים יסודיים-תשתיתיים (לא מסווגים), שהם גם מורכבים, ושהשיח הציבורי אודותיהם עשוי לתרום לביטחון המדינה ולבקרה של החברה האזרחית על מערכת הביטחון, מקבלים בולטות בסדר היום התקשורתי, ובאיזו מידה,

ואם לא, מהן הסיבות לכך? בנוסף, המחקר ביקש לשאול מהי איכות העלאתם של נושאים אלה לסדר היום התקשורתי – כלומר, מהי מידת מיצוי המורכבות שלהם בסדר היום התקשורתי ומהי צורת מיסגורם בסדר יום זה.

השערת המחקר הייתה, כי נושאים צבאיים-ביטחוניים מורכבים יובלטו בעיתונות פחות מנושאים צבאיים-ביטחוניים פשוטים. הסיבה לכך היא היותה של העיתונות בעלת נטייה לכתובה פופולרית, גם כאשר מדובר בעיתונות המוגדרת "איכותית", כפי שגילו בעבר הרקופ ואוניל (Harcup & O'Neill, 2001). יחד עם זאת, שיער המחקר, כי בעיתון "הארץ" האיכותי, שהגדיר עצמו "עיתון לאנשים חושבים" ואשר עוסק בהרחבה בנושאי מדיניות חוץ, כלכלה, פוליטיקה וחברה (כספי ולימור, 1998, עמ' 54-55) ומקדיש יותר מקום לפרשנות, לכתבות רקע ולמאמרים (כספי ולימור, 1998, עמ' 124), תהיה הבולטות של נושאים מסוג זה גבוהה יותר מבולטותם של נושאים אלה בעיתון "ידיעות אחרונות", המוגדר כעיתון פופולרי הפונה לקהל עממי ורחב, ומתאפיין בסגנון קליל ובעריכה מעין טבלואידית (כספי ולימור, 1998, עמ' 59).

כמו כן, שיער המחקר, כי המיצויה העמקה בנושאים המורכבים לא תהיה מושלמת בעיתונים הנחקרים, וזאת בשל העובדה שנושאים אלה כוללים סוגיות רבות הקשות להבנה על-ידי הציבור, ועל כן העיתונאים בעיתונים הנחקרים לא יעמיקו בהם. עם זאת, שיער המחקר, כי בשל מאפייניו האיכותיים של עיתון "הארץ", כפי שפורטו לעיל, אחוז המיצוי ובולטות המיצוי של הסוגיות המהותיות הכלולות בנושאים המורכבים יהיו גבוהים בו יותר בהשוואה למיצוי סוגיות אלה בעיתון "ידיעות אחרונות" הפופולרי.

נטייתם המקצועית של עיתונאים להמעיט בדיווחים העשויים לפגוע במורל הלאומי, כפי שבאה לביטוי במחקריהם של מאירס וכהן ושל שמיר (מאירס וכהן, 2009; Shamir, 1988), וכן נטייתה של העיתונות לא להציג דעות אופוזיציוניות לזו של המוסד הפוליטי בעת משבר או עימות ביטחוני (ברזילי, 1996; פרי, 1999; פרי, 2008; פרנקל, 2001; פרנקל ונוסק, 2013), הובילו להשערה, כי כך יהיה גם בנושאים צבאיים-ביטחוניים בשיגרה – גם בעיתון "ידיעות אחרונות" וגם בעיתון "הארץ". יחד עם זאת, הייתה השערת מחקר, כי עיתון "הארץ" יהיה, כדרכם של עיתונים איכותיים, ביקורתי יותר כלפי המוסד הפוליטי (רועה, 1994, עמ' 55), ובכלל זה "ל, ועל כן ימסגר את הפרויקטים שבלבם של הנושאים היסודיים-תשתיתיים/מורכבים הנחקרים בצורה שלילית יותר, וזאת בהשוואה למיסגוריהם בעיתון "ידיעות אחרונות".

את המחקר ניתן לחלק לכמה שלבים עיקריים. בשלב הראשון, הוגדרו שמונת נושאי המחקר הצבאיים-ביטחוניים כיסודיים-תשתיתיים או כיומיומיים, עפ"י הגדרות מתחום הצבא והאסטרטגיה. הנושאים היומיומיים הוגדרו כ"בעלי השלכה מוגבלת לזמן קצר, שאין בהם להשליך על ביטחונה הלאומי ועל קיומה של המדינה, אין בהם עיסוק בעקרונות יסוד בתפיסת הביטחון של המדינה ולא מעורבים בהם סוגיות תקציב רב-שנתי ותהליכי קבלת החלטות ברמת המוסד

הפוליטי". הנושאים היסודיים-תשתיתיים הוגדרו במחקר כ"בעלי זיקה לתפיסת הביטחון ולקיום הלאומי, העוסקים בעקרונות יסוד בתפיסת הביטחון הלאומי ומעורבים בהם תקציבים רב-שנתיים, תהליכי עומק שמבשילים באיטיות ותהליכי קבלת החלטות בדרג המדיני".

בשלב השני, באמצעות מדד מורכבות שגובש על סמך מחקרים קודמים בנושאי תקשורת ובנושאי הגות צבאית (Cohen, Adoni, & Bantz, 1990; Cohen, Adoni, & Nossek, 1993; Luttwak, 2001), נבדק האם הנושאים היסודיים-תשתיתיים הם מורכבים והאם הנושאים היומיומיים הם אכן פשוטים. הממצאים הראו, כי ארבעת הנושאים שהוגדרו כיסודיים תשתיתיים (הוויכוח על פרויקט הטיל "חץ", צוללות ה"דולפין" ומקומן ב"מכה השנייה", כדאיות פרויקט הטנק "מרכבה" ויישום מודל "צבא קטן וחכם" בצה"ל) הם אכן מורכבים ואילו ארבעת הנושאים שהוגדרו כיומיומיים (עישון סמים, דיווחי שקר, תאונות אימונים ושמירת סודות בצה"ל) הם אכן פשוטים.

בשלב השלישי, באמצעות מדד בולטות שגובש ממחקרי תקשורת קודמים (McCombs & Gilbert, 1986, p. 7; נוסק 1990, עמ' 29-30: ניר ורועה, 1998, עמ' 708), נבדקה כמותנית בולטותם של 1,322 פריטים עיתונאיים אשר נידלו מהעיתונים הנחקרים ואשר עסקו בשמונת הנושאים הנחקרים בין יוני 1994 ודצמבר 2012. ממצאי שלב זה במחקר הראו, כי בולטות כל הנושאים המורכבים יחד הייתה פחותה בהשוואה לבולטות כלל הנושאים הפשוטים. הדבר ניכר יותר בעיתון "ידיעות אחרונות" בהשוואה לעיתון "הארץ". יחד עם זאת, הצביעו הממצאים על כך שהוויכוח על נחיצות פרויקט הטיל "חץ" בעיתון "הארץ" בלט באופן משמעותי יותר בהשוואה לבולטות הנושאים המורכבים האחרים בשני העיתונים, ובחלק מהמדדים אף עלה בבולטותו על חלק מהנושאים הפשוטים ב"הארץ" וב"ידיעות אחרונות". הממצאים הצביעו על פרשן "הארץ" לענייני צבא וביטחון, ראובן פדהצור, כתורם העיקרי לכך.

בשלב הרביעי, נותחו כמותנית אחוז המיצוי ובולטות המיצוי של הסוגיות המשמעותיות בנושאים המורכבים, כפי שהיא באה לביטוי ב-138 הפריטים העיתונאיים שעסקו בנושאים המורכבים בשני העיתונים הנחקרים גם יחד. כמו כן, נבדקה תרומת העיתונאים בכל אחד מהעיתונים למיצוי. ממצאי שלב זה במחקר הראו, כי אחוז המיצוי הנושאי בשני העיתונים יחדיו עמד בממוצע על כשליש מסך הבולטות הנושאית של אותם נושאים, שהיה תוצאה של אחוז מיצוי גבוה יותר, פי שניים לערך, בעיתון "הארץ" בהשוואה לעיתון "ידיעות אחרונות". ממצאים אלה בנוגע לאחוז המיצוי הנושאי השפיעו גם על בולטות מיצוי נושאי גבוהה יותר בעיתון "הארץ" בהשוואה לבולטות המיצוי הנושאי בעמיתו הפופולרי.

בשלב החמישי, נותח כמותנית ואיכותנית המיסגור של הפרויקטים שעמדו בלבו של כל נושא מורכב ונותחה גם תרומתם של העיתונאים לאופיו של המיסגור ולבולטותו. על-פי הממצאים, זכו

הפרויקטים העומדים במרכזם של הנושאים המורכבים להבלטה גדולה יותר של תכונותיהם החיוביות בהשוואה להבלטת תכונותיהם השליליות, וזאת בשני העיתונים הנחקרים יחדיו. כן נמצא, כי בעיתון "ידיעות אחרונות" זכו פרויקטים אלה למיסגור חיובי יותר מאשר למיסגור שלילי, לעומת עיתון "הארץ" בו זכו רק שני נושאים – "צבא קטן וחכם" ו"צוללות ה"דולפין" ומקומן ב"מכה השנייה" – למיסגור חיובי יותר מאשר שלילי, בעוד נושא הוויכוח על נחיצות מערכת הטיל "חץ" ונושא כדאיות פרויקט הטנק "מרכבה" זכו למיסגור שלילי יותר מחיובי. עוד נמצא, כי בעיתון "הארץ" היה המיסגור בכל הנושאים המורכבים יחד שלילי יותר מאשר חיובי, וזאת בניגוד להשערות המחקר. על-פי הממצאים, בלטה תרומתם של שני עיתונאים למיסגור השלילי של פרויקט ה"חץ" ושל פרויקט ה"מרכבה" בעיתון "הארץ"; ראובן פדהצור, שהוביל את הביקורת על פרויקט ה"חץ", ואמנון ברזילי, שהוביל את הביקורת על פרויקט ה"מרכבה".

על-פי ממצאי המחקר בכללותם ניתן לקבוע, כי בין 1 ביוני 1994 ו-31 בדצמבר 2012, הוענקה לנושאים הצבאיים-ביטחוניים יסודיים-תשתיתיים/מורכבים, שנחקרו במחקר זה, בולטות נמוכה בסדר היום התקשורתי של העיתונים "הארץ" ו"ידיעות אחרונות", וזאת יחסית לבולטות לה זכו הנושאים היומיומיים/פשוטים בסדר היום של עיתונים אלה. זאת, לבד מנושא אחד, ובעיתון "הארץ" בלבד – הוויכוח סביב פרויקט הטיל "חץ". בולטותם הנמוכה של נושאים אלה פחתה עוד יותר בשל מיצויים החלקי. זאת ועוד, כל הפרויקטים שבמרכז כל אחד מהנושאים הנחקרים מוסגרו על-ידי העיתון "ידיעות אחרונות" בצורה לא ביקורתית, וזאת בהשוואה לעיתון "הארץ", שבו נמצאו שני נושאים מתוך הארבעה ככאלה שזכו לסיקור ביקורתי: הוויכוח סביב פרויקט הטיל "חץ" וכדאיות פרויקט הטנק "מרכבה".

המחקר קבע, על כן, כי העיתונות העברית, שמייצגה במחקר היו העיתונים "הארץ" ו"ידיעות אחרונות", לא הצליחה בתקופה הנחקרת לעמוד במצופה ממנה, עפ"י הגישה הנורמטיבית, להבליט נושאים צבאיים-ביטחוניים יסודיים-תשתיתיים/מורכבים בסדר יומה, למצות אותם ולמסגרם בצורה ביקורתית.

בשלב האחרון של המחקר נערכו ראיונות חצי מובנים עם 18 עיתונאים, עורכים, ובכירים בצנזורה הצבאית וביחידת דובר צה"ל, שהתבקשו להסביר מהן, לדעתם, הסיבות למאפייני הבולטות, המיצוי והמיסגור של נושאי המחקר. רבים מההסברים לאופן הסיקור, כפי שעלו בראיונות העיתונאים ועם העורכים, התייחסו למימד הפרופסיונלי-חינוכי. כלומר, לצורך של העיתונות, ובעיקר הפופולרית, לפנות לקהל רחב שרצונותיו והקשב שלו מכתביים לה הבלטה רבה יותר של הנושאים הפשוטים בהשוואה לנושאים המורכבים, כמו גם מיצוי חלקי בלבד של הנושאים המורכבים. היעדר ביקורתיות כלפי מדיניות המוסד הפוליטי בנוגע לנושאים אלה הוסבר בכך, שביקורת כזו עלולה לפגום במצב רוחו ובשלוותו של ציבור הקוראים, המבקש, לתפיסת העיתונאים והעורכים, לקרוא תכנים הנכתבים בנימה לאומית, פטריוטית ובלתי ביקורתית. כמו כן, תפסה

מקום חשוב בהסברים התחרות שקמה לעיתונות ה"פרינט" מצד הטלוויזיה ומאוחר יותר מצד האינטרנט. זו הוסיפה, לדעת המרואיינים, לנטיית העיתונות המודפסת לסקר נושאים מורכבים בצורה לא בולטת יחסית לנושאים פשוטים, ובנוסף לעשות כן גם בצורה לא ממצה ולא ביקורתית. בראיונות עם כמה מדוברי צה"ל ועם צנזורית צבאית ראשית של צה"ל שכיהנו בתקופה הנחקרת, עלה, כי מדיניות דובר צה"ל ומדיניות הצנזורה בנושאים המורכבים לא היוו גורם משמעותי במאפייני סיקורם.

ממצאי המחקר ומההסברים שנתנו להם המרואיינים ניתן להפיק מספר תובנות לשיפור העבודה העיתונאית, בשאיפה לשרת בצורה טובה יותר את האינטרס הציבורי. ראשית, הבנת מקומו החשוב של העיתונאי ביחסים שבין מוסד התקשורת ובין המוסד הפוליטי, הבנת הצורך לגבות את עבודתם הביקורתית של עיתונאים מצד העורכים והמו"לים, הכשרה עיתונאית מתאימה בדגש על התמחות בנושאים המסוקרים, הידוק הקשר המקצועי עם האקדמיה ועם מוסדות מחקר בנושאים עליהם הם אמונים והשגת תמיכה ציבורית במעמדה העצמאי של העיתונות וחיזוק אמצעי התקשורת הציבוריים.

רשימת המקורות

ברזילי, ג' (1996), מדינה חברה וביטחון לאומי: תקשורת המונים ומלחמות. בתוך ד' כספי וי' לימור (עורכים), **אמצעי תקשורת ההמונים בישראל – מקראה** (עמ' 176-195). תל-אביב: האוניברסיטה הפתוחה.

דור, ד' (2003), **מאחורי חומת מגן**. תל-אביב: בבל.

הנדל, מ' (2011), **גדולי המחשבה הצבאית הקלסית**. תל-אביב: צה"ל – הוצאת מערכות.

ציב, ג' (1997), **מבוא לסוציולוגיה הנורמטיבית**. תל-אביב: המסלול האקדמי המכללה למנהל.

כהן-אלמגור, ר' (2007א), **המלכוד הדמוקרטי**. ירושלים: ספריית מעריב.

כספי, ד' ולימור, י' (1998), **המתווכים: אמצעי התקשורת בישראל 1948-1990**. תל-אביב: עם עובד.

לידל הארט, ב"ה (1989), **מחשבות על המלחמה**. תל-אביב: מערכות, משרד הביטחון – ההוצאה לאור.

מאיירס, א' וכהן, י' (2009), **דיוקן עצמי של עיתונאים בישראל: מאפיינים, ערכים ועמדות. מסגרות מדיה, 4, 108-134**.

מוריס, ב' (1996), **העיתונות הישראלית בפרשת קיביה, אוקטובר-נובמבר 1953. תאוריה וביקורת, 8, 33-46**.

מקווייל, ד' (2014), **מבוא לתקשורת המונים**. רעננה: האוניברסיטה הפתוחה.

נוסק, ה' (1990), **טרור ותקשורת**. חיבור לשם קבלת תואר "דוקטור לפילוסופיה". ירושלים: האוניברסיטה העברית.

נוסק, ה' ולימור, י' (2005), צבא ותקשורת במאה העשרים ואחת לקראת דגם חדש של יחסים. בתוך א' לבל (עורך), **ביטחון ותקשורת דינמיקה של יחסים** (עמ' 69-100). באר שבע: מכון בן גוריון – אוניברסיטת בן גוריון.

נייגר, מ', זנדברג, א' ומאיירס, א' (2008), **רטוריקה של ביקורתיות: ביקורת מאתגרת, ביקורת מאשרת והעיתונות הישראלית במלחמת לבנון השנייה**. בית ספר רוטשילד-קיטריה לתקשורת, אוניברסיטת תל-אביב, חוברת מס' 5.

ניר ר' ורועה, י' (1998), סיקור האינתיפאדה בעיתונות הישראלית: עיתונים פופולריים ואיכותניים נוקטים רטוריקה של קונפורמיות. בתוך: ד' כספי וי' לימור (עורכים), **אמצעי תקשורת המונים בישראל** (718-705). תל אביב: האוניברסיטה הפתוחה.

סטיבנס, מ' (1995), הטלוויזיה משנה את פני החדשות. בתוך: ד' כספי (עורך), **תקשורת המונים, זרמים ואסכולות מחקר** (עמ' 191-199). תל-אביב: האוניברסיטה הפתוחה.

פרי, י' (1999), יחסי חברה-צבא בישראל במשבר. **מגמות**, 39 (4), 375-399.

_____, (2008), האומנם מבקרת התקשורת בישראל את הצבא ואת תרבות הביטחון? בתוך: א' ברק, וגי שפר (עורכים), **צבא שיש לו מדינה? מבט מחודש על יחסי התחום הביטחוני והאזרחי בישראל** (עמ' 195-217). ירושלים: כרמל.

פרנקל, ח' (2001), **האם הייתה העיתונות העברית שותפה ל"מחדל" מלחמת יום הכיפורים? מעולם לא היה מצבנו טוב יותר או תמונת המצב שיצרה העיתונות העברית בסוגיות החשובות בחזית המצרית: אוגוסט 1970 - אוקטובר 1973**. עבודת גמר לקבלת תואר "מוסמך" בתקשורת. האוניברסיטה העברית, ירושלים.

פרנקל, ח' ונוסק, ה' (2013), "צנזורה צבאית וצנזורה עצמית בוויכוח על קו בר-לב בעיתונות העברית 1973-1968". **קשר**, 45, 83-94.

רועה, י' (1994), **שבע פתיחות לעיון בתקשורת ובעיתונות**. רכס: אבן יהודה.

Abramson, J. B. (1990). Four criticisms of press ethics. In J. Lichtenberg (Ed.), *Democracy and the mass media* (pp. 229-268). Cambridge: Cambridge University Press.

Bennett, W. L. (1990). Toward a theory of press-state relations in the United States. *Journal of Communication*, 40 (2), 103-125.

Canal, M. J., & Sanders, K. (2013). Crisis communication and terrorist attacks: Framing a response to the 2004 Madrid bombing and 2005 London bombings. In W.T Coombs, & S. J. Holladay (Eds.), *The handbook of crisis communication*. Chichester: Wiley-Blackwell.

Cohen, A. A., Adoni, H., & Bantz, C. (1990). *Social conflict and television news*. Newbury Park: Sage Publication.

Cohen, A. A., Adoni, H., & Nossek, H. (1993). Television news coverage of the Intifada in Israel and abroad. In A. A. Cohen, & G. Wolfsfeld (Eds.), *Framing the Intifada: Media and people* (pp.116-141). Norwood, New Jersey: Ablex.

Entman, R. M. (1993). Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm. *Journal of communication*, 43(4), 51-58.

Entman, R. M. (2003). Cascading activation: Contesting the white house's frame after 9/11. *Political Communication*, 20, 415-432.

- Glasgow University Media Group. (1985). *War and peace news*. Milton Keynes: Open University Press.
- Goddard, P., Robinson, P., & Parry, K. (2008). Patriotism meets plurality: Reporting the 2003 Iraq war in the British press. *Media, War & Conflict*, 1(1), 9-30.
- Hallin, D. (1986). *The uncensored war*. Berkeley: University of California Press.
- Harcup, T., & O'neill, D. (2001). What is news? Galtung and Ruge revisited. *Journalism Studies*, 2, 261-280.
- Hellinger, D., & Judd, D. (1991). *The Democratic Façade*. Pacific Grove, CA: Brooks Grove Publishing
- Iyengar, S., & Kinder, D. R. (1987). *News that matters: Television and American opinion*. Chicago: University of Chicago Press.
- Kahneman, D., & Tversky, A. (1984). Choices, values & frames. *American Psychologist*, 39(4), 341-350.
- Katz, E. (1992). The end of journalism? Notes on watching the war. *Journal of Communication*, 42(3), 5-13.
- Lewis, J., & Hunt, J. (2011). Press coverage of the UK military budget: 1987 to 2009. *Media, War & Conflict*, 4(2), 162–184.
- Lichtenberg, J. (2002). Foundation and limits of freedom of the press. In D. McQuail (Ed.), *McQuail's reader in mass communication theory* (pp. 173-182). London: Sage.
- Luttwak, E. N. (2001). *Strategy – the logic of war and peace*. Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press.
- McChesney, R. W. (2002). September 11 and the structural limitations of US journalism. In S. Allen, & B. Zalizer (Eds.), *Journalism after September 11* (pp. 91-100). London and New York: Routledge.
- McCombs, M. (2014). *Setting the agenda*. UK: Polity Press.
- McCombs, M., & Ghanem, S. I. (2001). The Convergence of Agenda Setting and Framing. In S. D. Reese, O. H. Gandy, & A. E. Grant (Eds.), *Framing Public Life*. London: LEA.
- McCombs, M. E. , & Gilbert, S. (1986). News influence on our picture of the world. In J. Bryant & D. Zillmann (Eds.), *Perspectives on media effects*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates (pp. 1-15).
- McCombs, M. E., & Shaw, D. L. (1972). The agenda-setting function of mass media. *Public Opinion Quarterly*, 36 (2), 176–187.
- McQuail, D. (2010). *McQuail's mass communication theory* (6th Edition). London: Sage.
- Mortensen, M. (2013). War. In P. Simonsen, J. Peck, R. T. Craig & J. P. Jackson (Eds.), *Communication history* (pp. 331-346). New-York: Routledge.

- Moskos, C. (2000). Toward a post military. In S. Cohen (Ed.), *Democratic society and their armed forces* (pp 3-26). London: Frank Cass.
- Nossek, H., & Limor, Y. (2011). The Israeli Paradox: Military censorship as guardian of freedom of the press. In S. Maret (ED.), *Research in Social Problems and Public Policy, Vol. 19: Government Secrecy* (pp. 103-130) Bingley, UK: Emerald Group.
- Pan, Z., & Kosicki, G. M. (2001). Framing as a strategic action in public deliberation. In S. D. Reese, O. H. Gandy, & A. E. Grant (Eds.), *Framing public life:*